

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
د زکات مستحقینو ته د زکات ورکولو اعظمي حد

شاني اياز ته:

(ژباړه)

پوښتنه:

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته!

زه يوه پوښتنه لرم، هيله ده راته ځواب يې كړئ.

يو كس په زکات کې څومره پيسې ترلاسه كولى شي؟ د بېلگې په ډول؛ يو كس دومره پيسې ترلاسه كولى شي چې كور پرې جوړ كړي، البته كه دغه كس كور ونه لري؟ يا هم داسې يو حد شته چې يو كس څومره پيسې ترلاسه كولى شي؟ جزاك الله

ځواب:

وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته!

ستا پوښتنه مستحق كس ته د زکات د اعظمي حد ورکولو په اړه ده.

د دې پوښتنې ځواب دا دی چې په شریعت کې په دې اړه کوم ښکاره نص نشته چې وښيي د زکات اعظمي حد څومره دی، چې یو مستحق کس ته باید ورکړل شي. خو د زکات (صدقې) په اړه ایت شته چې الله سبحانه وتعالی فرمایي:

(إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ
اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ)

[التوبة: ٦٠]

ژباړه: دا صدقات (زکاتونه) د فقيرانو او مسکينانو لپاره دي او د هغو خلکو لپاره چې د صدقې (زکاتونو) د چارو مامورين وي، د هغو لپاره چې موخه يې زړونه لاسته راوړل وي. دغه راز د غاړې خلاصول (مسووليت ادا کول) او د پوروړو د مرستې لپاره، د الله په لار کې، او په مسافر پالنه کې د استعمالولو لپاره دي. دا د الله تعالی له لورې يوه فريضة ده. الله سبحانه وتعالی په هر څه پوهېدونکی او د حکمت څښتن دی.

کېدای شي له دغه ایت څخه یو مستحق کس ته د اعظمي اندازې زکات ورکولو په اړه استنباط وکړو. دا ځکه په دې ایت کې زکات اخیستونکي کسان له بشپړ وضاحت سره بیان شوي او دوی ته د زکات ورکولو علت هم ښودل شوی دی. دا په دې مانا چې زکات اخیستونکي د دوی د شته حالت په نظر کې نیولو سره د زکات مستحقین ګرځېدلي دي. تر کومه ځایه چې په پورته ایت کې د زکات مستحقین ډلبندي شوي، نو زکات همدوی ته ورکول کېږي. که د یادې ډلبندۍ له مخې کوم څوک د زکات مستحق نه شي، نو زکات نه ورکول کېږي.

د بېلګې په ډول: د بېوزلۍ او اړمنتیا د تعریف له مخې بېوزله او اړمن کسان د زکات مستحقین دي، نو دوی ته د زکات ورکولو اعظمي حد هغه مقدار زکات دی، چې دوی د اړتیا له حالت څخه وباسي. یعنې هغه زکات چې دوی شتمنوي او دوی د زکات د مستحقینو له ډلې څخه باسي. یا په بل عبارت؛ له زکات ورکولو وروسته پر دوی هغه تعریف پلي نه شي چې یو کس یې له مخې فقیر او بېوزله پېژندل کېږي. دوی ته ښايي هغومره اندازه زکات ورنه کړل شي چې فقر له منځه وړي او یاده اندازه کېدای شي له یوه تن څخه بل تن ته او له یوه حالت څخه بل حالت ته توپیر ولري.

د بېلګې په ډول، زکات ټولونکي (العاملین علیها) ته ځکه زکات ورکول کېږي، چې د دوی دنده همدغه زکات ټولول دي، یعنې د زکات ټولولو په لار کې د دوی د هڅو په بدل کې زکات ورکول کېږي. دولت کولی شي د دوی هڅو ته په کتو تنخوا ورکړي. که دولت دوی ته تنخواګانې ونه ټاکي، دوی ته به د دوی د هڅو بدله (المثل) ورکول کېږي، نه زیات. ځکه زکات دوی ته نه دی وربښل شوی، دوی یوازې د خپلو هڅو بدله ترلاسه کوي.

دغه راز پوروري (غارمین) ته په دې موخه زکات ورکول کېږي چې خپل پور په بشپړه توګه تادیه کړي او تر دې زیات شي په زکات کې نه ورکول کېږي، ځکه دوی د پور له امله د زکات مستحقین ګڼل شوي دي. که دغه تعریف بدلون وموند او پر دوی نه پلي کېده، نو دوی د زکات مستحقین نه دي.

له همدې امله دا د ټولو ډلو لپاره صدق کوي؛ دوی ته زکات په دې موخه ورکول کېږي، ترڅو د دوی دغه حالت چې دوی یې د زکات مستحقین ګرځولي دي، ترې لرې شي. که د دوی دغه حالت بدلون مومي چې دوی یې د زکات مستحقین ګرځولي، بیا نو دوی د زکات مستحقین نه دي.

له پورته ښودل شویو ماناوو څخه یې مور ځیني د "خلافت د دولت مالي سرچینو" کتاب کې د زکات د مصارفو په فصل کې ذکر کړي چې په لاندې ډول دي:

۱. بېوزله (الفقرا): هغه کسان دي چې د خپلو لومړنيو اړتياوو پوره کولو لپاره په کافي اندازه پيسې لاسته نه شي راوړلای، ترڅو خپلې لومړنۍ اړتياوې لکه غذا، جامې او سرپناه پرې برابره کړي. هر هغه څوک چې د خپلو لومړنيو اړتياوو د پوره کولو لپاره لږ عايد لاسته راوړي بېوزله گڼل کېږي، نو صدقه (زکات) اخيستل ورته جواز لري. دغه کسان زکات اخيستلی شي، دومره اندازه صدقه ورکول کېدای شي چې د ده اړتيا او فقر له منځه یوسي. الله سبحانه و تعالی شتمن له زکات اخيستلو منع کړی دي. امام احمد او اهل سنت له عبدالله بن عامر څخه روايت کوي: د الله رسول صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

« لا تحل الصدقة لغني، ولا لذي مرة سوي » ژباړه: صدقه (زکات) د شتمن کس لپاره نه ده روا او نه هغه چاته روا ده چې روغ او پياوړی وجود لري. ډي مرة هغه کس دی چې ځواک او د رزق لاسته راوړلو توان ولري. که دی توانايي او ځواک ونه لري، نو بيا بېوزله گڼل کېږي. شتمن هغه کس دی چې له نورو څخه په مالي لحاظ خپلواک وي. داسې چې تر خپلو اړتياوو زيات عايد لاسته راوړي. په دې اړه احاديث شته چې شتمن کس يې واضح کړی دی. عبدالله بن مسعود وايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:

« ما من أحد يسأل مسألة، وهو عنها غني، إلا جاءت يوم القيامة كدوحاً، أو خدوشاً، أو خموشاً في وجهه. قيل: يا رسول الله، وما غناه، أو ما يغنيه؟ قال: خمسون درهماً، أو حسابها من الذهب » (رواه الخمسة)

ژباړه: هيڅوک په داسې حال کې د کوم شي غوښتنه نه کوي چې شتمن وي. که داسې وکړي، دی به د قيامت په ورځ په داسې حالت کې راشي چې مخ يې چيچل شوی، تورل شوی او تپي شوی وي. يو چا وويل، ای د الله رسوله صلی الله عليه وسلم، د ده شتمني څومره کېدای شي؟ رسول الله صلی الله عليه وسلم وفرمايل: ۵۰ درهمه يا د هغه معادل سره زر.

څوک چې ۵۰ درهمه يا ۱۴۸،۷۵ گرامه سپين زر، يا يې معادل سره زر ولري او د ده د غذا، جامو، سرپناه، کورنۍ ماشومانو او نوکر تر لگښتونو زيات شي، دی بډای گڼل کېږي او د ده لپاره جواز نه شته چې د زکات مال واخلي.

۲. مفلس (المساكين): دوی هغه کسان دي چې څه نه لري او مفلسۍ سخت راگير کړي وي، خو بيا هم دوی له خلکو څخه د کوم شي غوښتنه يا سوال نه کوي. ابوهريره رضی الله عنه له رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه روايت کوي چې وايي:

«ليس المسكين الذي يطوف على النَّاسِ، تُرْدُهُ اللقمة واللقمتان، والتمرَّة والتمرتان، ولكن المسكين الذي لا يجد غني يغنيه، ولا يفتن به فيتصدق عليه، ولا يقوم فيسأل النَّاسِ»

ژباړه: مسكين هغه کس نه دی چې په خلکو پسې ځي او له دوی څخه یوه یا دوې گولې ډوډۍ یا یوه یا دوې خرماوې غواړي. مسكين هغه څوک دی چې دومره څه نه شي پیدا کولی چې د ده لپاره بسنه وکړي او نه هم خلک د ده حالت درک کولای شي، ترڅو خیرات ورکړي. نه هم دی له خلکو سوال کوي. (متفق علیه)

مسكين د الله سبحانه تعالی د قول مطابق تر فقیر د شتمنی له اړخه خوار دی: (أَوْ مَسْكِينًا ذَا مَثْرَبَةٍ) [البلد: ۱۶] **ژباړه:** یا پر خاورو ناست مسكين ته. يعني د ده د لوړې او لوڅوالي له امله په خاورو ککړ وي. زکات (صدقه) د مسكين لپاره روا دی او دی یې ترلاسه کولی شي. ده ته په دومره اندازه صدقه ورکول کېدای شي چې د ده نیستي پرې لېري شي او دی پرې خپلې لومړنۍ اړتیاوې پوره کړای شي.

۳. هغه کسان چې د زکات ټولولو دنده ورسپارل شوې ده (العاملین علیها): دوی پیغام رسوونکي او د صدقې ټولونکي دي او دنده ورکړل شوې ده چې صدقه (زکات) له هغو کسانو څخه ټول کړي چې پرې فرض دی، یا ټول شوی زکات پر مستحقینو وېشي. دوی ته هم صدقه (زکات) ورکول کېږي، ان که شتمن هم وي. دوی ته د زکات ټولولو یا ویشلو په مقابل کې د زکات مال ورکول کېږي. ابو عبید له عطا بن یاسر څخه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«لا تحل الصدقة لغني إلا لخمسة: عامل عليها، أو رجل اشتراها بماله، أو رجل له جار فقير تصدق عليه بصدقة فأهداها إليه، أو غاز، أو مغرم»

ژباړه: صدقه (زکات) اخیستل د شتمن لپاره روا نه دي، پرته له دغو پنځو کسانو څخه: هغه څوک چې صدقه ټولوي، هغه سړي چې صدقه په خپلو پیسو سره پېږي، هغه چا ته چې صدقه ورکړل شي او دی یې خپل گاونډي ته خیرات کړي، مجاهد یا پوروړی.

بسر بن سعید له ابن السعدي المالکي څخه روایت کوي: "عمر رضی الله عنه زه د صدقې راټولولو مسوول وټاکم. کله چې ما یاده چاره بشپړه کړه او صدقه مې ده ته تسلیم کړه، ده زما لپاره د یو څه مزد دستور ورکړ. ما وویل: ما د الله سبحانه وتعالی د رضا لپاره یاده چاره ترسره کړې. ده وویل: هغه څه چې زه درکوم هغه واخلم. زه د رسول الله صلی الله علیه وسلم په زمانه کې په دې دنده گومارل شوی وم. هغه صلی الله علیه وسلم زه گومارلی وم او ما همدا خبره وکړه چې تا اوس ماته وویل. رسول الله صلی الله علیه وسلم راته وفرمایل:

«إذا أعطيت شيئاً من غير أن تسأل فكلّ وتصدّق» (متفق عليه) ژباړه: که تا ته له سوال کولو څخه پرته یو څه درکول کېږي، ویې خوره او خیرات یې کړه.

۴. هغوی چې په زړونو کې یې باید محبت پیدا شي (مؤلفه القلوبه): دا هغه حاکمان، مشران، متنفذین او مخور کسان دي چې لایې پر اسلام ثبات نه وي پیدا کړي. په داسې حال کې چې خلیفه یا د هغه والیان دا مناسبه وگڼي، ترڅو دغو کسانو ته د زکات یوه برخه ورکړي او د دوی په زړونو کې اسلام بشپړ ځای ونیسي. عقیدې یې پیاوړې شي او له دوی څخه د اسلام او مسلمانانو په گټه کار واخیستل شي، یا هم د دوی پر ټولنه اغېز وکړي. دا هغه حالت ته ورته دی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم ابوسفیان، عیینه بن حصن، الأقرع بن حابس او عباس بن مرداس او نورو ته زکات ورکاوه. عمرو بن تغلب وايي:

«أن رسول الله صلى الله عليه وسلم أتني بمال، أو سبي فقسمه، فأعطى رجلاً، وترك رجلاً، فبلغه أن الذين ترك عتبوا، فحمد الله، ثم أثنى عليه، ثم قال: أما بعد، فوالله إنني لأعطي الرجل، وأدع الرجل، والذي أدع أحب إليّ من الذي أعطي، ولكنني أعطي أقواماً، لما أرى في قلوبهم من الجزع والهلع، وأكل أقواماً إلى ما جعل الله في قلوبهم من الغنى والخير» [بخاري]

ژباړه: یو څه پیسې او اسیران رسول الله صلی الله علیه وسلم ته په لاس ورغلل، نو ویې وپشل. رسول الله صلی الله علیه وسلم دغه شیان ځینو خلکو ته ورکړل او ځینې یې پرېښودل. وروسته خبر شو، هغو کسانو چې ونډه نه وه ترلاسه کړې د کمې احساس یې کاوه. نو رسول الله صلی الله علیه وسلم د الله سبحانه و تعالی حمد او ثنا وویل او زیاته یې کړه: پوه شئ! پر الله قسم ما یوه سړي ته ونډه ورکړه او بل مي پرېښود. هغه کس چې ما پرېښود ما ته ډېر غوره دی، تر هغه چا چې ما ونډه ورکړه. البته، زه هغو خلکو ته چې د دوی په زړونو کې وېره او بې صبري وینم ونډه ورکوم او زه پر نورو هغو خلکو باور لرم چې الله سبحانه و تعالی د دوی په زړونو کې غنا او نیکی اېښي ده.

هغوی چې په زړونو کې یې باید محبت واچول شي په هغه صورت کې د زکات مستحقین دي چې مسلمانان وي. که دوی کافران وي، دوی ته زکات نه ورکول کېږي، ځکه کافرانو ته زکات ورکول نه دي روا. دا د رسول الله صلی الله علیه وسلم د هغې وینا مطابق چې یمن ته یې د معاذ د لېرلو پر مهال وکړه:

«فأعلمهم أن الله افترض عليهم صدقة في أموالهم، تؤخذ من أغنيائهم، وترد على فقرائهم» ژباړه: دوی پوه کړه چې الله سبحانه و تعالی د دوی پر شتمنو زکات فرض کړی دی چې ورڅخه اخیستل کېږي او بېوزلو ته ورکول کېږي. [دا حدیث بخاري له ابن عباس څخه روایت کړی دی] همدې ته ورته دوی ته په هغه صورت کې

زکات نه ورکول کېږي چې د زکات ورکولو علت شتون ونه لري. د علت له مخې دوی ته مخکې زکات ورکول کېده. که دلیل نه وي دوی ته زکات نه ورکول کېږي. لکه ابوبکر او عمر رضی الله تعالی عنهما چې د اسلام له پیاوړتیا او پراختیا وروسته مولفة القلوب ته زکات ورکول بند کړل.

۵. غلامان (الرقاب): هغو غلامانو ته زکات ورکول کېږي، چې یا ورسره بادار د ازادېدلو تړون کړی وي، یا دوی د زکات په پیسو پېرل کېږي او ازادېږي البته په هغه صورت کې چې د ازادولو تړون یې نه وي شوی، خو اوسمهال غلامان نشته.

۶. پوروړي (الغارمین): دوی هغه څوک دي چې پوروړي دي او د پور په ادا کولو کې له ستونزو سره مخ وي. دوی ته ځکه زکات ورکول کېږي چې خپل پورونه تادیه کړي او د خلکو ترمنځ د شخړو مخنیوی وشي، دیت ورکړي یا خپل شخصي پورونه ورکړي. هغه پوروړي چې دیت ورکوي یا شخړې حلوي هغوی ته هم زکات ورکول کېږي که څه هم هغوی شتمن یا بېوزله وي، فقط په هغه اندازه چې دوی خپل پورونه تادیه کړي، نه زیات. انس رضی الله عنه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«إن المسألة لا تحل إلا لثلاثة، لذي فقر مدقع، أو لذي غرم مفظع، أو لذي دم موجه»

ژباړه: دروېزه کول له دريو کسانو پرته بل چاته نه دي روا: ډېر زیات فقیر، سخت پوروړی او هغه کس چې دیت یې پر غاړه وي او د نه خلاصولو په صورت کې یې د خپلوان ژوند په خطر کې وي.

مسلم، ابوداود او النسایي له قبيصة بن مخارق الهلالي څخه روایت کوي چې نوموړی وايي:

«تحمِلت حَمَالَةً، فَأَتَيْتَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَسْأَلُهُ فِيهَا، فَقَالَ: أَقِمَّ حَتَّى تَأْتِيَنَا الصَّدَقَةُ، فَنَأْمُرُ لَكَ بِهَا، ثُمَّ قَالَ: يَا قَبِيصَةَ، إِنَّ الْمَسْأَلَةَ لَا تَحِلُّ إِلَّا لِأَحَدٍ ثَلَاثَةً: رَجُلٌ تَحْمِلُ حَمَالَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يَصِيبَهَا، ثُمَّ يَمْسُكُ، وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ جَائِحَةٌ اجْتَاكَ مَالَهُ، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يَصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ سَدَادًا مِنْ عَيْشٍ، وَرَجُلٌ أَصَابَتْهُ فَاقَةٌ حَتَّى يَقُولَ ثَلَاثَةً مِنْ ذَوِي الْحِجَا مِنْ قَوْمِهِ لَقَدْ أَصَابَتْ فَلَانًا فَاقَةً، فَحَلَّتْ لَهُ الْمَسْأَلَةُ حَتَّى يَصِيبَ قَوْمًا مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قَالَ: سَدَادًا مِنْ عَيْشٍ، فَمَا سَوَاهُنَّ فِي الْمَسْأَلَةِ يَا قَبِيصَةَ، فَسُحَّتْ يَأْكُلُهَا صَاحِبُهَا سُحْتًا»

ژباړه: زه تر ډېر فشار لاندې راغلم، نو د سوال (دروېزه) لپاره رسول الله صلی الله علیه وسلم ته ولاړم. هغه راته وفرمایل: په تمه اوسه ترڅو چې موږ ته صدقې راشي، نو له هغو څخه به یې درکړم. وروسته یې وویل: ای

قبیصه، سوال کول پرته له درو تنو بل چا ته نه دي روا: هغه کس چې تر ډېر فشار لاندې راشي، نوده ته جواز شته چې د صدقې غوښتنه وکړي او ترلاسه یې کړي بیا دې د نورې صدقې غوښتنه نه کوي؛ هغه کس چې شتمني یې له مصیبت سره مخ شي، هغه ته جواز شته چې سوال وکړي، ترڅو دومره اندازه ترلاسه کړي چې د ده د ژوند لپاره بسنه وکړي یا هم دومره ترلاسه چې د ده اړتیاوې پوره کړي او هغه کس چې له فقر سره مخ وي او د ده د محل درې عاقل سړي ووایي چې فلانې سړی له فقر سره مخ دی، بیا ده ته جواز شته چې سوال وکړي، ترڅو دومره اندازه ترلاسه کړي چې د ده د ژوند لپاره بسنه وکړي یا هم دومره څه ترلاسه کړي چې د ده اړتیاوې پوره کړي. له یادو کسانو پرته چې هر څوک سوال کوي، ای قبیصه، هغه حرامې پیسې خوري.

هغه کسان چې پور اخلي، ترڅو خپلې شخصي چارې مخ ته یوسي دوی ته هم زکات ورکول کېږي، ترڅو خپل پورونه ادا کړي. که دوی بېوزله وي یا هم نه وي بېوزله، خو نه شي کولی خپل پورونه ادا کړي. که شتمن وي او کولی شي چې پورونه ادا کړي دوی ته هیڅ نه ورکول کېږي، ځکه دوی ته زکات نه دی روا.

۷. د الله سبحانه و تعالی په لار کې (في سبيل الله): یعنی جهاد، کوم څه چې د جهاد لپاره لازم وي او جهاد پرې مخ ته ځي لکه: د پوځ تجهیزات، د فابریکو تاسیسول او د وسلو تولید. کله چې په قران کریم کې د «في سبيل الله» لفظ یادونه کېږي هدف ترې له جهاد پرته بل شی نه دي. زکات د جهاد لپاره لگول کېږي او اړتیاو یې هم شته. کوم حد یې هم نه دی معلوم چې څومره باید ولگول شي. نو د دې جواز شته چې د خلیفه له حکم سره سم ټول زکات یا یوه برخه د جهاد لپاره ولگول شي. ابو داود له ابی سعید خخه روایت کوي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمایل:

«لا تحل الصدقة لغني إلا في سبيل الله...» **ژباړه:** د شتمن سړي لپاره زکات نه شته پرته له دې چې د الله په لاره کې یې ورکړي... او په بل روایت کې: «...أو لغازٍ في سبيل الله...» **ژباړه:** یا د الله سبحانه و تعالی په لار کې د مجاهد لپاره.

۸. لاروی مسافر (ابن السبيل): هغه کس چې سفر یې ځنډېدلی وي او دومره پیسې ونه لري چې کور ته ځان ورسوي. ده ته دومره اندازه زکات ورکول کېږي چې ټاکل شوي ځای ته ځان ورسوي، کچه یې نه ده مالومه بنایي لږ وي یا زیات. همدارنگه ده ته د ده اړتیا وړ لگښتونه ورکول کېږي، ترڅو ټاکل شوي ځای ته ځان ورسوي ان که دی په خپله سیمه کې شتمن هم وي. رسول الله صلی الله علیه وسلم په دې تړاو فرمایي: «لا تحل الصدقة لغني إلا في سبيل الله، أو ابن السبيل، أو...» **ژباړه:** شتمن ته صدقه نه ده روا پرته د الله په لاره کې، یا مسافر، یا... [ابو داود]

له يادو اتو ډلو پرته بل چا ته زکات نه ورکول کېږي. زکات د مساجدو، روغتونونو، خيريه اسانتياوو په جوړولو يا د دولت يا امت په چارو کې نه شي مصرف کېدای، ځکه زکات شخصي شتمني ده چې د اتو ډلو لپاره ځانگړې شوې ده او نور هېڅوک له دوی سره په زکات کې ونډه نه لري. خليفه مسووليت لري چې يادو اتو ډلو ته زکات، د دوی د گټو په نظر کې نيولو سره ورکړي. لکه څرنگه چې رسول الله صلی الله عليه وسلم او تر هغه وروسته خليفه گانو د زکات ورکولو څارنه کړې ده. خليفه ته جواز شته چې د اتو ډلو ترمنځ زکات ووېشي او دی کولی شي چې له يادو اتو ډلو څخه ځينې د مصلحتونو له مخې ترې مستثنا کړي. که له يادو ډلو څخه څوک پيدا نه شي، زکات د بيت المال د صدقاتو په رياست کې ساتل کېږي، ترڅو په هغه ځای کې اړتيا يې وي د مستحقينو لپاره ولگول شي.

ابن عباس د صدقې په تړاو وايي: «که له يادو اتو ډلو څخه پر يوې ډلې هم صدقه مصرف شي، صدقه صحيح ده.» عطا او حسن هم ورته نظر لري. مالک وايي: «د صدقې ويشل زموږ په اند اجتهادي موضوع ده چې د والي صلاحيت دی او والي حالاتو ته په کتو، هره ډله چې اړتيا ورته لري او د نورو په نسبت لومړيتوب لري ورکوي يې.»

پورته نقل قولونه د (الاموال في دولت الاخلافه) کتاب څخه را اخیستل شوي دي. فکر کوم همدومره به بس وي او الله سبحانه و تعالی تر ټولو عالم او حاکم ذات دی.

ستاسو ورور عطا بن خليل ابوالرشته

۱۴۴۱ هـ. ق د شعبان ۱۷ مه

۲۰۲۰ م د اپريل ۱۰ مه

ژباړن: صديق احمدزی